

Проф. др Бранко С. Ристић¹³

Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић

СИМБОЛИЧКО ЗНАЧЕЊЕ ЖИВОТИЊСКОГ СВЕТА У БИБЛИЈИ И ПРИМЕНА У НАСТАВИ КЊИЖЕВНОСТИ ЗА ДЕЦУ

Апстракт: Кад се говори о ликовима животиња у Библији и животињском свету, увек се треба имати на уму, да ту није реч о анимализму и односу човек-животиња и обрнуто. Животиње у Библији користе се искључиво као симболични ликови.

Из велике галерије библијских животињских ликова свакако требамо издвојити оне најмаркантније који се срећу најчешће у свету уметности: књижевности, сликарству, вајарству, музици итд. У књижевности најчешће срећемо неколико врста животиња које можемо поделити на две основне групе: домаће и дивље.

Писци који негују библијске моделе животиња, у својим делима не негују анималистички реални животињски лик. Али зато можемо код неких писаца (Јовков, Станев, код Бугара; Б. Станковић, П. Кочић, Д. Максимовић, Ј. Радуловић, код Срба) срести одређену метафору неких животиња из Библије (во, коњ, вук, јуница, пас, коза...) која им служи више као улепшани књижевни опис а да је комплетна слика животиње грађена као анималистички опис датог животињског лика (П. Кочић, **ЈАБЛАН**)

Животињски ликови у Библији носе симболично и метафорично значење, такве ликове можемо срести и у књижевности, било у њиховом симболичком значењу, било као анималистичке ликове.

Кључне речи: животињски ликови, симболично и метафорично, Библија, Исус, Откровење Јованово, писци, анимализам.

Када се говори о значењу животињског света у Библији и могућности његове примене у настави књижевности за децу, увек се треба имати на уму, да ту није реч о анимализму и односу човек – животиња и обрнуто. Ликови животиња у Библији користе се као симболични ликови, почев од Старог завета, преко Новог завета, до Апокалипсе (Откровења Јовановог), у којој су

¹³ braris9@gmail.com

сви животињски ликови приказани симболично и једино тако и као такви могу се посматрати и тумачити.

Богом изабрана земља у којој су се одиграли скоро сви догађаји Старог и Новог завета и где срећемо све животиње које се спомињу у Завету, зове се Палестина. Најстарије име за Палестину јесте земља Хананска (Пост. 10: 5), што значи **Ниска земља** и односила се у почетку само на предео од Јафе до Газе. Ово име касније у хеленистичко време пренесено је и на предео између реке Јордана, планине Ливана и Средоземног мора. Име Палестина дошло је по племену ФИЛИСТЕЈА који су насељавали приморску равницу и ово име траје од 5-ог века пре Христа.

Осим овог имена можемо срести и нека друга имена: (**ЗЕМЉА ИЗРАИЉСКА, ЗЕМЉА ЈЕВРЕЈСКА, ЗЕМЉА ГОСПОДЊА**).

Али то је све иста земља и на тој земљи и том простору одиграли су се сви догађаји описани у Библији, сви ликови су се ту израђали и окончали свој живот, а ови библијски простори били су иначе врло богати животињским светом, кога срећемо описаног и у Библији.

Палестина је врло плодна земља. У Старом завету говори се да је лепа земља, са много потока и извора, језера, богата биљним и животињским светом.

У Палестини од разноврсног животињског света на Ливану и Антиливану срећемо медведа, пуму, веверицу, јазавца, хрчка, јелена, дивокозу, срну, лисицу, зеца, хијену, лава и вука.

Домаће животиње на овом простору су: говеда – као најважнија за обављање домаћих послова. Од ситне стоке гајена је овца, коза, магарац и камила. Од времена цара Соломона гаје се и коњи, а за време цара Давида и мазге. Све животиње у Палестини, а које срећемо и у Старом завету делиле су се на чисте и нечисте – оне које су се смеле јести као храна и оне које су забрањиване за јело. За чисте животиње сматрани су преживари који су имали расечене папке. Пас и свиња сматрани су нечистим животињама и служили су само као израз презира, док се мачке уопште нису спомињале.

Од птица као домаће животиње срећемо голубове и грлице. Ове животиње приношене су као жртва код сиромашнијег дела народа. Од дивљих птица познат је маовски врабац, јаребица, рода, ждрал, шљука и патка. Од птица грабљивица у Палестинској земљи живи орао, соко, јастреб, сова и кобац и ове исте грабљивице срећемо и у Старом завету и у Откровењу.

Поред споменутих животиња у Палестини је живело и доста гмизаваца и све их срећемо у Библији: мисирска кобра: - 44 врсте гуштера од којих је најпознатији арапски **ХОРДОВ**.

Од инсеката живи шкорпија и скакавци у великом броју. Гаје се и пчеле због меда, а има и оса и стршљенова. Присутни су и комарци, муве, мрави, паукови итд.

Из велике галерије библијских животињских ликова свакако требамо издвојити оне најмаркантије које се срећу најчешће и у свету уметности (књижевности, сликарству, вајарству итд.). У књижевности најчешће срећемо неколико врсти животиња које можемо поделити у две основне групе: домаће и дивље. Затим их можемо поделити и на место живљења или кретања: водене, земне и ваздушне или боље речено на животиње које живе у води (рибе, ракови и сл.), на животиње које живе на копну (коњ, вук, овца, крава и сл.) и на животиње које лете (птице).

Нама најинтересантнија и најближа подела је на оне животиње које срећемо као домаће и дивље (оне су иначе копнене). У књижевним делима најчешће се срећу било као симболи, било као реални ликови. Од домаћих животиња то су животиње попут: вола, коња, овце, козе, магарца, пса, свиње, пернате живине ћурке, гуске, кокошке итд.), а од дивљих, а које налазимо и у Библији јесу: вук, зец, лисица, лав, хијена итд. У књижевним делима срећемо и птице као што су голубови, грлице, наравно ту су и грабљивице: орао, јастреб, соко итд. Од гмизаваца среће се змија, коју налазимо и у реалном лику и у метафоричном значењу. Све ове наведене животиње у Библији искључиво су приказане као симболи и њихово метафоричко значење је вишезначно. Многи писци за своја дела користе библијске животињске ликове. А и они писце који користе библијске моделе животиња, у својим делима не негују анималистички, реални животињски лик. Код неких српских писаца (Андрић, Д. Максимовић, Ј. Радуловић итд.) срећемо одређену метафору неких животиња из Библије (јагње, ован, вук, пас, коњ) која им служи више као књижевни опис, а комплетна слика животиње грађена је као анималистички лик.

Од дивљих животиња у Библији, тачније у Старом завету и Откровењу срећемо врло често вука, лисицу и змију. Вук је до времена Новог завета, животња која је уливала страх домаћим животињама, али не и човеку. Вука у Библији срећемо само метафорично, најчешће је то поређење с људима који злоупотребљавају своју власт.

1. *Метафора и поређење са људима чија је природа свирепа и жестока.*
2. *Метафора за лажне духовне учитеље, који у себи носе егоизам и погубну побуду.*

Лисица је животиња чије симболичко и метафорично значење у Библији је везано и односи се на лукаве, покварене и порочне људе, док је змија симбол превртљивости и лукавости са природом Сатане, анђела одпадника и уопште непоштених и нечасних људи.

Изузетно интересно, симболично и метафорично значење птице попут ластавице (метафора је симбол најмање птице, која за разлику од човека стреми ка Богу (ласте граде гнездо у светилиштима и под стрехама

кућа, сматра се за грех уништавање њиховог гнезда)). Понашање човека, који не поштује и пренебрегава Божије заповеди, упоређује се са безциљним летењем ластавице.

Врло је лепо симболичко и метафоричко значење голуба (голубице), чије карактерне црте означавају нежну природу људи који верују у Христа. Голуби који су коришћени у Старозаветним жртвеним обредима, претеча су лика Исуса Христа – жртве Голготе. Голуб је такође и симбол светог Духа, изражава његову чистоту и осећајну природу. Метонимијско тумачење голуба у Библији израз је дубоке туге. Гукање голуба је израз муке људи.

Орао је трећа птица која се врло често среће у Старом завету и Откровењу и њено симболичко значење је брзина, он далеко види и врло често јавља на ступање војске или тренутну појаву анђела као Божијих изасланика.

Ликови домаћих животиња које срећемо у Библији, а које су омиљене и у позитивној конотацији јесу: во, коњ, овца, у мушком роду ован и у средњем роду јагње, коза, крава (тачније речено млада крава, јуница). Те исте животиње врло често срећемо и у белетристици. Од домаћих животња које срећемо у Библији, једино нису омиљене пас и свиња, насупротив томе ове животиње, а најчешће пса срећемо у књижевности као изузетно омиљелу и паметну животињу (*Бели Очњак*, Џек Лондон; *Леси се враћа кући*, Луис Керол; *Кад би могле говорити*, Јордан Јовков; *Орлови рано лете*, Бранко Ћопић итд.).

Једна од често спомињаних животиња у Библији је припитомљена животиња рода вола, која се спомиње само у Старом завету више од 450 пута. Ова животиња припитомљена је у Новом каменом добу (10 000 година пре Христа) – у почетку коришћена је само због меса, а касније краве се гаје ради млека, а биволи (волови) – за рад и вучу. У Палестини су ове животиње широко распрострањене, најбоље се гаје на брдовитим и планинским теренима као што је Горња Галилеја. Иначе у Библији постоји неколико правила за хумани однос према воловима, а ту хуманост срећемо и у књижевним делима за децу, када се описује однос човека и вола (*Јаблан*, *Кроз мећаву* – Петар Кочић; *Осма офанзива* – Бранко Ћопић). Суботом волови се непрежу, тада се исти требају добро нахранити, истимарити и ставити да се одмарају, да им се очи никако не везују и уста док се врши жито. Ако човек изгуби волове да се исти врате домаћину. Симболично и метафорично значење волова у Библији представља све оне људе који се труде и силно и предано су у служби Господу. У првој поруци Корићнима апостола Павла ове животиње употпуњавају слику пастира или старца.

Врло присутна животиња у Старом завету и Откровењу, а припитомљена отприлике кад и во, јесте коњ. Коњ је обично везан за војну силу и врло ретко га срећемо да се спомиње негде другде. (*Пионирска трилогија*, Б. Ћопић; *Звездано ждребе*, Р. Нишавић; *Бела Грива*, Р. Гио итд.).

Прва сведочанства налазимо на вавилонским таблицама око 1750. године пре Христа. У Египту, у Јосифово време увелико се већ гаје коњи, а најчешће се користе када се гоне израелци.

Цар Соломон је имао много коња, који су били одгајани у специјалним шталама у Асору, Мегидану и Гезеру. Коњи у Библији имају симболичко значење, а нарочито је интересантно њихово значење у Откровењу:

1. Коњ симболише снагу и моћ који могу да буду људског или демонског порекла.
2. Коњ је и симбол анђеоске снаге и небеских створења.
3. Коњи су симбол Божијих изасланика који испуњавају његове законе у човековој историји.
4. Коњи који се користе у биткама и бојевима, њихов лик може да буде метафора за сујетну наду.
5. Симбол коња и јачача који се преображавају карактеристика су злог народа.

(По Речнику библијских симбола)

Често сретана животиња у библијском тексту са изузетним симболичким и метафоричним значењем јесте овца у сва три рода (ован, овца, јагње). Ован је животиња, коришћења у старозаветним жртвовањима, где је у ствари претеча лика господина Исуса Христа. Ован је и симбол краља Миде и Персијске империје. Метафорично значење овна је везано и за богате и силне људе, који ће добити заслужено.

Овца је метафора за верника који у смирености и апсолутној оданости следи Христа, небеског Пастира. Људи, који се лакомислено одричу Бога и стреме ка великим насладама и страстима, далеко од Његове благодети, у суштини иду ка сопственој пропасти, пореде се са залуталим овцама. Такође је овца и симбол за оне људе који су растројени, смућени и несрећни и подносе беспомоћно све животне муке и проблеме.

Јагње, симбол Исуса Христа, изражава Његову кроткост и смиреност. Јагње се највише користи у жртвеном приношењу, то је пред лик Христа, који се жртвује ради наших грехова. Жртвено јагње је чиста животиња која не сме на себи да има недостатака и то у суштини говори за светост Исуса Христа. Јагње је смерно, радознано, кротко и верујуће као и мала Аска у Андрићевој причи.

Победа Христа саглашава са приношењем жртвеног јагњета још из старозаветних времена. Зато је симбол јагњета (названо АГНЕЦ) када се односи на Христа) врло често је коришћен у апокалиптичној литератури, као назнака и значења прослављања узвишености Исуса Христа. Посебно јасна и изражена таква тенденција у књизи Откровење.

Јагње је метафора за вернике, понекада за нове вернике, са детињским умом. Јагње је и синоним и симбол судбине оних који су предодређени да им Господ суди. Јагње је у Откровењу и поређење за лажног пророка.

Домаћа животиња, која у Библији припада групи чистих животиња је и коза. Коза је коришћена и као симбол за војску Александра Великог и државе Македоније. Метафорично значење је везано за нечастиве и оне, који желе да се покају – ти ће бити осуђени на вечну казну за грехове. Мушки вид козе (јарац), симбол је са метафоричним значењем несреће и у себи носи сатанске особине, увек је црне боје (*Апостолове воденице*, Ј. Јовков; *Старопланинске легенде*).

Јако симболична представа у Библији је и јуница (млада крава), која је претеча лика Господа Исуса Христа, чија проливена крв чисти од греха, уклања ужас, који испитује недостојног грешника при приближавању Богу.

У другу групу животиња, тзв групу нечистих животиња које срећемо у Библији јесу свиња и пас. Ове животиње у Светој књизи служиле су за поругу и подсмех и биле су коришћене као презир према одређеним људма.

Свиња је метафора за бездушне људе, чији је основни циљ у животу задовољство и ниске страсти (*Животњска фарма*, Џ. Орвел). Са прљавштином и нечистоћом свиње упоређује се лик грешника, који се задовољава чинећи постојан грех.

Пас је такође у Библији представљен са врло снажним метафорама и симболима у негативном односу на прву групу животиња. Он је метафора за непријатеље верника. Понекад су Јуду називали тим именом. Он се као метафора и симбол среће када се говори о безосећајности Јудејских учитеља, који исповедајући се, да су хришћани, изопачују благовест и поткопавају основе цркве. У Библији пса срећемо и као симбол подчињености што у суштини јесте и особина домаћег пса, подчињеност господару.

Ово су основне црте симболичног и метафоричног значења животиња које срећемо у Библији, а користе се и у књижевности, било да је она намењена деци или одраслима, као симболи или метафоре или као реални анималистички ликови.

Литература

- Библија, *Глас цркве*, Шабац – Ваљево – Београд, 2005.
Gerbran, A. Ševalije, *Ž. Rečnik simbola*, Stilos, Novi Sad, 2004.
Коларић, И. *Филозофско теолошки лексикон*, легенда, Чачак, 2010,
Свет Библије *Стари завет*, Новости, Београд, 2005.
Свет Библије *Нови завет*, Новости, Београд, 2005.
Све религије света, Новости, Београд, 2006.
Дрејн, Ц. *Увођење у Стари завет*, Слио, Београд, 2003.
Дрејн, Ц. *Увођење у Нови завет*, Слио, Београд, 2004.

Branko S. Ristic, Ph.D.

Teacher Training Faculty in Prizren – Leposavic

SYMBOLIC MEANING OF ANIMAL WORLD IN THE BIBLE AND ITS APPLICATION IN TEACHING LITERATURE FOR CHILDREN

Summary: When we talk about animal characters from the Bible and animal world, we should always have in mind that we are not referring to animalism and man-animal relation and vice versa. Animals in the bible have solely symbolic meaning. From the large gallery of animal characters we should, at any rate, try to separate those most evident ones mostly met in the world of art: literature, painting, sculpture, music etc. In literature we usually find several types of animals that could be divided into two basic groups: domestic and wild ones.

Writers who nourish biblical models of animals do not nourish in their work real animal character. But we also can in the work of some writers (Jovkov, Stanev in Bulgarian literature, B.Stankovic, P. Kocic, D. Maksimovic, J. Radulovic in Serbian literature) meet certain metaphors of some Bible animals (ox, horse, wolf, cow, dog, goat...) which serve as beautified literary description while the complete picture of an animal is constructed as an animalistic description of a given animal character (P.Kocic, JABLAN).

Animal characters in Bible carry a symbolic and metaphoric meaning, such characters can be met in literature, either in their symbolic meaning or as animalistic characters.

Key words: animal figures, symbolically and metaphorically, the Bible, Jesus, John's Revelation, writers, animalism.